

PRZEGLĄD

ROLNICZY, HANDLOWY I PRZEMYSŁOWY.

Pismo bezpłatne, wychodzące dwa razy na tydzień

przy

DZIENNIKU WARSZAWSKIM.

N° 43.

WARSZAWA.

ŚRODA. — d. 20 Maja
1 Czerwca 1853 roku.

GOSPODARSTWO PRZEMYSŁOWE.

OGÓLNY RZUT OKA

na

Jedwabnictwo.

(Dokończenie).

Dawniejszymi czasy w południowych krajach Europy otrzymywano z 1,000 funtów liści, 30 do 45 funtów oprzędów; za wprowadzeniem systemu Dandola powiększył się ten zbiór do 66 i 72 funtów a obecnie w zakładach pod Paryżem, bracia Beauvais otrzymują z 1000 funtów liści przeszło 92 funtów oprzędów; jak gdyby na przekorę nierozsądnemu uprzedzeniu i niedoleżności, które, pomimo wielkich nakładów i ustawami objawianych pragnień w tym względzie królów francuzkich, jeszcze przed kilkadziesiąt laty okolicę Paryża zawyrokowały niezdolną do hodowania jedwabników.

Staranne jeszcze i umiejętne rozwijanie oprzędów wpływa na zachowanie w swój dobroci nici jak ją robak usnuł, i na otrzymanie większej lub mniejszej wartości wyrobów z tych nici. Znakomite już są postępy w tym względzie, poparte tysiącem genialnych machin.

Długoletnia wprawa przy roztropności przysposabia krajom południowym zdolne rozwijaczki. Dobra rozwijaczka w ciągu dnia rozwija jeden funt jedwabiu grubości jednostajnej, świetnego połyskiem i czystością. Nitka taka składa się z 4 do 6 nici. Rozwijanym także bywa jedwab z ostatnich lub niedobrych oprzędów, w nitki grube mniej równe, i takiego jedwabiu można rozwinąć do 8 funtów dziennie.

Osobno zaś greplują się oprzędy niezdatne już do rozwijania, zebrane siatki i nici zewnętrzne, plewki pozostałe po rozwiniętych oprzędach, tudzież oprzędy pozostałe po wydobyciu się z nich motylów, i z tego wyprzędzane bywają nitki do szycia, do wyrobów szmuklerskich, a nawet do tworzenia pewnych rodzajów materji i szalów.

Część oprzędów odkładaną bywa na otrzymanie zasobu jaj jedwabniczych, i na to wybiera się najlepsze z całego zbioru oprzędów, w ilości odpowiedniej zasobowi liści morwowych.

Wyrachowanie.

Kraj nasz nie może dostarczyć pewnych danych, ażeby na nich

oprzecz wyrachowanie obrotu wydatków i przychodu w produkowaniu jedwabiu. Odnosząc się w tym względzie do Francji, najstosowniej będzie przyjąć za podstawę średnie wypadki, z natchnienia Rządu wyrachowane ze szczegółowego obrotu przychodów i wydatków na całej Francji.

Cała czynność w otrzymaniu jedwabiu zdolnego zasilać fabryki jedwabnicze, dzieli się na trzy gałęzie oddzielne lub połączone, to jest: hodowanie morw, hodowanie jedwabników. i rozwijanie oprzędów.

Ażeby uczynić łatwiejszym pojęcie wypadków we Francji otrzymanych, dobrze będzie odnieść ich wyrachowanie w powyższych trzech gałęziach do włóki naszej (a), zamieniając wszystkie liczby wag, miar i monety francuzkiej na nasze, i nakoniec: oddzielnie obok zamieścić też wyrachowania w odniesieniu się do cen gruntu i robocizny u nas przyjętych.

Plantacja.

	złotych pols. u nas	rs. kop. rs.	
Za włókę rocznej dzierżawy . .	1,700	67	50 (b).
Starania około drzew i gruntu .	5,666	420	— (c).
Procent od kapitału wydanego na grunt i utrzymanie plantacji .	2,833	130	50
Narzędzia, sprzęty i inne nadzwyczajne wydatki	1,133	169	95
Razem złp. 11,332	786	95	

Ponieważ plantacja daje liści 420,000 funtów (d) odciągnąwszy 1/5 część z tego na zmarznięcie i inne wypadki, zostaje funtów 340,000, czyli 3,400 centnarów, zatem jeden centnar liści kosztuje kop. sr. 50 (złp. 3 gr. 10); sprzedaje się zaś po kop. sr. 87 1/2 (złp. 5 gr. 25) do rs. 1 kop. 50 (złp. 10), średnio po rub. sr. 1 kop. 13 1/2 (złp. 7 gr. 17). W zastosowaniu do naszych cen jeden centnar liści kosztować będzie kop. sr. 23 (złp. 1 groszy 16).

- (a) Włókę naszą zawiera 30 morgów 300-pręgowych.
- (b) Licząc włókę rub. sr. 450 (złp. 3000), a dochód z niej roczny 15/100.
- (c) Obliczenie stosunkowo do cen robocizny u nas.
- (d) Przyjmując z drzewka 15-letniego w plantacji niskopienniej, po funtów 40 liścia, a zbierając co drugi rok, (część z plota).

Hodowanie jedwabników.

Sto uncji jaj (1) daje sto centnarów oprzędów czyli 1,000 funtów jedwabiu. Do utrzymania tego potrzeba:

	We Francji		u nas		
	kop.	rs.	kop.	rs.	kop.
200 dni mężczyzn po	50	100	30	60	—
1,560 dni kobiet	30	468	15	234	—
300 dzieci	25	75	7 1/2	22	50
1849 centn. liści	50	924	23	425	26
Inne potrzeby przy hodowaniu	—	624	90	—	624
Razem	2,192	40	1,366	65	

Po obrachowaniu wypada na jeden funt oprzędów kop. sr. 23 1/4 (złp. 1 gr. 16 1/2), a w zastosowaniu do cen naszych, kosztuje kop. sr. 13 2/3 (gr. 27 1/3).

Przedaje się po kop. sr. 37 1/2 (złp. 2 gr. 15) do kop. sr. 43 1/2 (złp. 2 gr. 27), średnio po kop. sr. 40 1/2 (złp. 2 groszy 21). Ponieważ z włóki plantacji otrzymujemy 340,000 funtów liści, a z 1,000 funtów liści 50 funtów oprzędów (2), włóka zatem wyda 17,000 funtów oprzędów, i te kosztować będą, po kop. sr. 13 2/3 (gr. 27 1/3), rs. 2,323 kop. 30 (złp. 15,488 gr. 20). Przedając oprzędy funt po kop. 40 1/2 (złp. 2 gr. 21), będzie rs. 6,885 (złp. 45,900), po odciążeniu kosztów hodowania będzie rs. 4,561 kop. 70 (złp. 30,411 gr. 10).

Nie mając plantacji i kupując centnar liści po kop. sr. 87 1/2 (złp. 5 gr. 25), wtedy plantator bierze za liść rs. 2,974 kop. 95 (złp. 19,883), z czego ma zysku czystego rs. 2,187 (złp. 14,580). Hodowanie samo wynosi natenczas rs. 1,535 kop. 35 (złp. 10,235 gr. 20) prócz liści; czysty zaś zysk z hodowania jedwabników będzie rsr. 2,374 kop. 70 (złp. 15,831 gr. 10), czyli razem:

plantator	{ kosztów plantacji . . .	rub. sr. 787 kop. 95
	{ czystego zysku . . .	= 2,187 = —
hodowanie	{ kosztów przy hodowaniu . . .	= 1,535 = 35
	{ czystego zysku . . .	= 2,374 = 70

Jak wyżej Rub. sr. 6,885 = —

Dotąd więc wydatki do utrzymania oprzędów odpowiednio jednej włóce plantacji, czynią razem rsr. 2,323 kop. 30 (złp. 15,488 gr. 20), a czysty zysk posiadaczy wynosi rsr. 4,561 kop. 70 (złp. 30,411 groszy 10).

Rozwijanie oprzędów.

Sto uncji jaj daje 10,000 funtów oprzędów; po odłożeniu 100 funtów na reprodukcję jaj, zostaje, 9,900 funtów oprzędów, z których otrzymamy 825 funtów jedwabiu licząc po 12 funtów oprzędów na 1 funt rozwiniętego jedwabiu.

(1) Licząc na jedną uncję 40,000 jaj, 400 oprzędów na 1 funt oprzędów, i 10 funtów oprzędów na jeden funt jedwabiu. Poprzednio jako średni wypadek podane jest 200 sztuk oprzędów w jednym funcie i 11 funtów oprzędów na jeden funt jedwabiu, przyjmuje się tu zatem blisko 17 funtów oprzędów na jeden funt jedwabiu.

(2) Dandolo otrzymywał 72 funtów, a obecnie zwyczajnie otrzymują 120 funtów oprzędów z 1,000 funtów liści.

Do tego potrzeba 18 kołowrotek przez 60 dni (a), płacąc jeden funt oprzędów kop. 43 1/2 (złp. 2 gr. 27), za rozwijanie jednego funta jedwabiu po kop. 30 (złp. 2) do kop. 60 (złp. 4), średnio po kop. 45 (złp. 3), będzie koszt jednego funta jedwabiu rozwiniętego rs. 5 kop. 67 (złp. 37 gr. 24) rachując po 12 funtów oprzędów, lub rs. 4 kop. 80 (złp. 32) rachując po 10 funtów oprzędów; czyli średnio rs. 5 kop. 25 (złp. 35). A że płacą za jeden funt jedwabiu po rs. 8 kop. 77 1/2 (złp. 58 gr. 15), do rs. 10 kop. 31 (złp. 68 gr. 22), czyli średnio po rs. 9 kop. 45 (złp. 63), mają więc czystego zysku na funcie jedwabiu rs. 4 kop. 20 (złp. 28).

Ponieważ uważamy odpowiednio włóce plantacji ilość oprzędów 17,000, a z tego odchodzi 170 funtów na reprodukcję, zostaje 16,830 funtów oprzędów, z których otrzymamy 1,402 1/2 funtów rozwiniętego jedwabiu. Do tego wystarczy 40 kołowrotek przez 60 dni. Płacąc rozwijanie od funta kop. 45 (złp. 3), za 1,402 1/2 funtów, będzie koszt rozwijania rs. 630 kop. 67 1/2 (złp. 4,204 gr. 15), a że funt jedwabiu przynosi rs. 9 kop. 45 (złp. 63), wypadnie za 1,402 1/2 funtów rub. sr. 13,253 kopiejek 62 1/2 (złpols. 88,357 groszy 15); od tego odtrącając koszt:

na plantację	Rs. 787 kop. 95.
= hodowanie	= 1,535 = 35.
= rozwijanie	= 630 = 67 1/2

Razem rs. 2,953 = 97 1/2

Będzie czystego zysku rs. 10,299 kop. 80 (złp. 68,665 gr. 10), czyli na jednym funcie rozwiniętego jedwabiu blisko rub. sr. 7 kop. 35 (złpols. 49).

Nie mając własnej plantacji, nie hodując jedwabników i nabywając do rozwijalni oprzędy z takiego zakładu hodowli, która kupuje liść od plantatora, natenczas następujący jest rozkład wydatków i zysków odpowiednio plantacji na jednej włóce:

	Rsr.	kop.
koszta	787	95
1. Plantacja { czysty zysk z plantacji	2,187	—
{ koszt hodowania	1,535	35
2. Hodowanie { czysty zysk z hodowania	2,374	70
{ koszt rozwijania, opalu, kołowrotek i postugi	1,261	35
3. Rozwijanie { czysty zysk z rozwijania	5,107	27 1/2

Ogółem jak wyżej rsr. 13,253 62 1/2

Floret.

Przy rozwijaniu pozostają części przeznaczone do gręplowania i przedzenia na nitki. Z czynionych spostrzeżeń otrzymano następujące wypadki: 1) Siatki i nici rozrzucone przez jedwabnika przed rozpoczęciem oprzędu, są w stosunku samego oprzędu jak 4 do 11. 2) Zewnętrzna warstwa oprzędu do samego oprzędu jest jak 1 do 9. 3) Plewka czyli pęcherzyk pozostały po rozwinięciu oprzędu, do samego oprzędu jest jak 1 do 16.

(a) W przypuszczeniu że rozwijaczka przez dzień cały zaledwie rozwinię 1/3 funta jedwabiu.

Po obliczeniu otrzymamy ad 1) 6,132, ad 2) 1,887, ad 3) 1,061, czyli razem 9,080; tę liczbę podzieliwszy przez 11, to jest przez stosunek ciężaru poczwarki do oprzędu, otrzymamy 825 funtów, do czego dodać należy 15 funtów oprzędów z reprodukcji jaj pozostałe, a otrzymamy 840 funtów floretu. Od tego odejmując piątą część jako ubytek przy oczyszczeniu i wypraniu, zostanie czystego floretu funtów 672.

Jeden funt do szycia sprzedaje się od rs. 7 kop. 20 (złp. 48) do rs. 9 kop. 30 (złp. 62). Gdyby więc liczyć czystego zysku na funcie rs. 3 (złp. 20), resztę dochodu, rs. 5 kop. 25 (złp. 35) z funta przeznaczając na koszt czyszczenia, gręplowania, prania, przedzenia, skręcania i farbowania, jeszcze i w takim razie na jedną włókę przypada rs. 2,016 (złp. 13,440) przychodu z floretu. Sam zaś grunt właściwie sobie przynosić może korzyści.

Sprawdzenie.

Jako czysty zysk z jedwabiu odpowiednio jednej włókę, mieliśmy rs. 10,229 kop. 80 (złp. 68,665 gr. 10); wyrachowanie to oparte było na średnim wypadku, który p. Henryk Bourdon wyprowadził z średnich wypadków każdego większego i mniejszego zakładu jedwabnictwa, na całej Francji, w przebiegu kilku lat. Dodawszy do tego przychód z floretu rs. 2,016 (złp. 13,440), otrzymujemy rs. 12,315 kop. 80 (złp. 82,105 gr. 10).

Jeżeli teraz zastanowimy się nieco nad jednym pojedynczo zakładem, który wchodził także w skład powyższego wyrachowania, ostateczny wypadek jego, mniej więcej powinien być zgodny z ogólnym wypadkiem.

P. Amano Carier sekretarz generalny prefektury departamentu Aveyron, członek kilku towarzystw uczonych we Francji, dosięgał już opół wieku w życiu swoim. Z razu obojętny i nieufny, uważający za natręctwo narzucaną mu niekiedy myśl zajęcia się jedwabnictwem, stał się po bliższym rozpoznaniu zwolennikiem tej części przemysłu, stał się miłośnikiem jedwabnictwa, niedającym się zrazić żadną trudnością, żadną przeszkodą, niepomyślnym skutkiem, a nawet gorzkim naigraniem ze strony tych samych współziomków i właścicieli ziemskich, którzy wkrótce z zapalem rzucili się za nim w tę samą drogę.

P. Carier w szóstym z listów pisanych do p. Bonafous z Rodez 15 lutego 1834 roku, w którym usprawiedliwia się z wszelkich czynności swoich przy hodowaniu morw i jedwabników, podaje następujący szczegółowy wykaz przychodu i wydatków otrzymanych w r. 1833, hodując jedwabniki liciem z drzewek morwowych, od 8 lat tylko istniejących na przestrzeni pół hektara. Po rozwinięciu oprzędów otrzymał:

1. Jedwabiu białego 29 ¹ / ₅ kilogramów, za które wziął po 63 franków za jeden ki- logram	franków 1,839 centi. 60
2. Zoprzędów podwójnych i innych nieudarzonych, jedwabiu kilogramów 2 ¹ / ₃ po 18 franków za kilogram	44 = 95
3. Za uprzedzone w domu nitki z re- sztek oprzędów i floretów, otrzymał	115 = —
Otrzymał więc za cały zbiór jedwabiu	1,999 = 55
Wydał zaś na koszt hodo- wania	fran. 171 cen. 75
Na rozwijanie	= 263 = 85
Furmanka najęta do miasta dla sprzedania jedwabiu	= 16 = — = 451 = 60
Miał więc czystego zysku franków 1,547	= 95.

Ponieważ zaś ten dochód jest z przestrzeni jakich 33 przeszło składałoby naszą włókę, z włóki zatem byłoby dochodu czystego 50,082 franki, czyli rs. 12,773 kop. 40 (złp. 85,156).

Wypadek ten bardzo jest zbliżonym do wypadku ogólnego rsr. 12,315 kop. 80 (złp. 82,105 gr. 10).

H A N D E L.

S P R A W O Z D A N I E Zobrotu handlu zbożowego i drzewnego w roku 1852.

Port Gdański.

W ciągu 1852 roku dostawiono do Gdańska łasztów 60-sze-
fłowych.

	Pszonicy	Żyta	Jęcz.	Owsa	Gro.	Siem. ln. i rz.
z Króle. Pols. i Wolynia	12,426	1,325	—	—	—	229 31
z prow. pruskiej wodą	11,902	2,710	945	1,026	417	59 1,637
z „ „ na kołach	2,400	2,000	500	200	600	— 850
„ „ „ koleją żel.	780	170	24	—	17	— 6

Razem w r. 1852	27,508	6,205	1,469	1,226	1034	288 2,524
1851	29,030	5,816	3,530	1,094	1,290	520 2,533
1850	41,529	8,402	5,421	2,716	1,400	769 1,206
1849	27,983	7,086	4,269	1,480	400	95 1,370

W biegu handlowej kampanji 1852 r. port gdański wysłał w
łasztach 56¹/₂ szefl.

	Pszonicy	Żyta	Jęcz.	Owsa	Gro.	Siem. ln. i rz.
Do Anglii	17,806	—	117	—	326	123 1,338
— Holandji	8,225	—	—	—	13	— 147
— Danji	67	194	—	—	—	— —
— Norw. Szw.	83	1,830	8	—	1	— —
— Hanoweru	150	—	—	—	9	— —
— Różn kraj.	162	172	—	—	96	— —

Razem w r. 1852	26,493	2,196	125	—	445	123 1,485
1851	32,897	4,817	1,843	—	301	630 608
1850	37,137	6,152	4,068	191	2,770	633 18
1849	28,397	2,043	2,899	100	1,310	400 249

Po 31 grudnia 1852 r. zostawało na spichrzach gdańskich ła-
sztów 60-szeffl.

	Pszonicy	Żyta	Jęcz.	Owsa	Gro.	Siem. ln. i rz.
	14,602	636	59	50	156	134 930
W r. 1851	14,350	443	29	13	256	125 900
— 1850	17,853	2,976	299	214	28	112 437
— 1849	10,901	3,970	300	247	47	90 190

Ceny tegoroczne żyta i pszenicy ulegały znacznym zniżeniom
i podwyższeniom.

Kampanja handlowa otworzyła się pod wpływem sztucznie przez
spekulantów Szczecińskich i Berlińskich wywołanego mniemania, że
całe środkowe Niemcy zagrożone są głodem, i że nie tylko zapasy ale
nawet dowozy gwałtownych potrzeb konsumpcji pokryć nie zdołają.
Rząd pruski zawieszając wszelkie cło od wprowadzanego z zagranicy

